

Sermaye Yeterliliği

11 11 2008

Son Güncelleme 11 11 2008

Sermaye Yeterliliği Yetersiz Kaldı

Bankacılık sistemini düzenleyen uluslararası kurallar dev bankaların çöküşüne engel olamayınca, yeniden tartışma konusu olan Sermaye yeterliliğiyle ilgili düzenlemeler ve bunların etkileri de, tartışmalardan payına düşeni alıyor.

Bankacılık sektörü tasarrufların finansal sisteme dahil edilmesi ve bu tasarrufların uygun alanlara dağıtılması gibi önemli bir işi sahipliği. Yaptıkları işlemler dolayısıyla sürekli riskle karşılaşıyorlar. Ekonomik sistem içinde çok önemli bir konumda oldukları için sistemlerinde ortaya çıkan sorunlar tüm ekonomiyi etkilediği için, bankalar, düzenleyici otoriteler tarafından bazı sınırlamalara tabi tutuluyorlar.

Artık günümüzde sermaye hareketleri kendi sınırlarını çoktan aştı. Finans piyasalarındaki kapılar büyük ölçüde kalktı. Paranın her tarafına kolayca ulaşılabilir. Bu yüzden, özellikle gelişmiş ülkelerin krizlerini sadece kendileriyle sınırlamak imkansız. Bu kriz ekonomilerde başlayan kriz, tüpü suya atılan bir taşın oluyordu halkalar gibi aşama aşama diğer tüm ülkelere yayılıyor. Yani kriz nedenleri, pek çok alanda olduğu gibi bankacılık sistemindeki yapılanmaların da uluslararası kuruluşlar tarafından belirli standartlara bağlanmasıyla neden oldu. Bu çerçevede yapılan düzenlemeler, bankacılık işleyişinin sistemli ve düzenli bir şekilde ilerlemesini amaçlıyor. Peki bu düzenlemeler ne derecede başarılı oldu? Özellikle son dönemlerde yaşanan olumsuz gelişmeler bu önlemlerin yeterli olmadığını bir göstergesi gibi adeta. Çünkü tüm dünya üst üste gelen banka iflas haberlerine neredeyse alışık hale geldi. ABD'de başlayan kriz sonrasında sadece o ülkede değil, dünyanın dört bir tarafından bankaların iflas ettiği ya da çok kötü durumda oldukları duyulmaya başlandı. Neredeyse isimleri "sermaye"yle eş tutulan bankalar, gün geldi, sermaye sıkıntısı çekmeye başladı. Oysa bu bankalar kısa bir süre öncesine kadar oldukça yüksek derecelendirme notuna sahipti; yani hiçbir şekilde riskli bulunmuyorlardı. Bankacılık, ülke ekonomisinin taşıyıcısı kolonlarından biri hiç kuşkusuz. Bu nedenle bu derece sıkıntı içinde olan hükümetler, bu dönemin atlatılması için olağanüstü denilebilecek düzeyde önlemler almaya başladılar. Hükümetler, bankaların zorlu virajdan geçebilmeleri için onlara büyük ölçüde sermaye yardımı yaptılar. Ülkedeki ekonomik sistem için hükümetler ellerinden geleni yapmaya çalışıyorlar. Ama işin bu noktasında başa dönmek ve aynı soruyu tekrarlamak gerekiyor. Bankacılık sistemini düzenlemeyi amaçlayan uluslararası kurallar ne derece başarılı oldu?.. Yapılan düzenlemelerin her birinin tek ya da bütün olarak ne kadar etkili olduğu sorusunu ekonomi dünyası daha uzun süre tartışacak gibi. Biz de burada sermaye yeterliliği konusunu ve bu yöndeki düzenlemelerin etkisini irdelemeye çalışalım.

ABD'de başlayan kriz sonrasında sadece o ülkede değil, dünyanın dört bir tarafından bankaların iflas ettiği ya da çok kötü durumda oldukları duyulmaya başlandı. Neredeyse isimleri "sermaye"yle eş tutulan bankalar, gün geldi, sermaye sıkıntısı çekmeye başladı. Oysa bu bankalar kısa bir süre öncesine kadar oldukça yüksek derecelendirme notuna sahipti; yani hiçbir şekilde riskli bulunmuyorlardı. Bankacılık, ülke ekonomisinin taşıyıcısı kolonlarından biri hiç kuşkusuz. Bu nedenle bu derece sıkıntı içinde olan hükümetler, bu dönemin atlatılması için olağanüstü denilebilecek düzeyde önlemler almaya başladılar. Hükümetler, bankaların zorlu virajdan geçebilmeleri için onlara büyük ölçüde sermaye yardımı yaptılar. Ülkedeki ekonomik sistem için hükümetler ellerinden geleni yapmaya çalışıyorlar. Ama işin bu noktasında başa dönmek ve aynı soruyu tekrarlamak gerekiyor. Bankacılık sistemini düzenlemeyi amaçlayan uluslararası kurallar ne derece başarılı oldu?.. Yapılan düzenlemelerin her birinin tek ya da bütün olarak ne kadar etkili olduğu sorusunu ekonomi dünyası daha uzun süre tartışacak gibi. Biz de burada sermaye yeterliliği konusunu ve bu yöndeki düzenlemelerin etkisini irdelemeye çalışalım.

Sermaye Yeterliliği ve Basel Standartları

Sermaye yeterliliği, bankacılık sistemine yönelik uluslararası kuruluşlar tarafından getirilen sınırlamalardan biri. Sermaye yeterliliği oranı, bankaların öz kaynaklarının risklerine göre ağırlık verilmiş varlıklarına bölümü olarak tanımlanıyor. Bu oran, risklerin karşılığı olarak bankanın ortaya çıkan kayıpların ne kadarını karşılayabileceğini gösteriyor. Yani sermaye yeterliliği oranı, banka açtığı kredinin ne kadar güçlü olduğunu bir göstergesi olarak görülüyor. Bankalar için bu oranın Basel Komitesi tarafından belirlenmiş minimum %8 olması gerek. Bu uygulamada sermaye yeterliliği oranı hesabında kredi riski dikkate alınmıyordu. 1996 yılında yapılan değişiklikle sermaye yeterliliği oranının hesabında kredi riskinin yanı sıra piyasa riski de dikkate alınmaya başlandı. 2004 yılında ise içinde yatırım araçlarının ve risk türlerinin giderek çeşitlenmesi ve daha karmaşık hale gelmesi, bu standartların yetersiz kalması nedeniyle 2004 yılında Basel II standartları oluşturuldu. Basel II, asgari sermaye yükümlülüğü, sermaye yeterliliği denetimi ve piyasa disiplini olmak üzere 3 temel alana odaklanmakta. Belirlenen yeni standartlarda sermaye yeterliliği oranı yine %8 olarak bırakıldı, ancak risk kavramı daha geniş kapsamlı olarak ele alındı. Risk derecelendirmesinin önemi de arttı. Basel II Avrupa'da hayata geçmekle birlikte, ABD de dahil olmak üzere pek çok ülkede uygulama ılerleyen yıllara ertelendi. ABD'deki çok sayıda küçük çaplı bankanın bu standartları karşılayamayacağı ve pek çok bankanın da Basel II uygulamaya sonu sermayesinin azalacağı gibi eleştiriler yapıldı.

Kriz ve Bankalar

Ağustos 2007'de başlayan ve etkileri pek çok alanda hissedilen kriz, çok sayıda bankanın sonunu hazırladı. Büyük bankalar, yüksek risk aldıklarından ve yatırım yaptıkları karmaşık enstrümanlar işlemlerinin ters gitmeye başlamasıyla birlikte de diğer bankalar tarafından satın alınma yoluyla bu sıkıntıları aşmaya çalışıld. Lehman Brothers iflas etti. Goldman Sachs ve Stanley statülerini değiştirerek yatırım bankası statüsünden ticari banka statüsüne geçti.

Türk Bankaları Krizi Nasıl Karşılandı?

Türk bankacılık sistemine bakıldığında, bankaların önemli krizler atlattığı ve bu süreçten yarar dersler çıkarıldığı görülüyor. Aslında çok değil, daha bundan 7 yıl kadar önce Türk bankacılığı tarihinin en önemli krizini yaşıyordu. Bu dönem ve sonrasında süreçte çok şey değişti; hatta Türk bankacılığı bir anlamda yeniden şekillendi, düzenlendi. 2001 krizi sonrasında pek çok banka konuldu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) olağanüstü yetkilerle donatıldı. Bankalar üzerindeki denetim sıkı bir biçimde artırıldı. Türk bankacılık sektörünün uluslararası standartlara hale getirilmesi için çabaları atıldı. Basel I standartlarına uyum gösteren Türkiye, Basel II'nin uygulamasını erteledi. Türkiye'de sermaye yeterlilik oranı ise önceleri %8 iken daha sonra %12'ye çıkarıldı. Bugünlerde de sıkça tartışılan Türk bankacılığı tüm dünyada büyük sarsıntılara yol açan bu krizi nasıl karşılayacak? Bu konuda genel görüş, 2001 yılında başlayan süreçten geçtiği süreç nedeniyle Türk bankalarının mali yapılarının bu anda oldukça sağlam olduğu yönünde. Yani yoldan geçen bankalar, bu dalgalı döneme de gerektiği ölçüde temkinli girmiş durumdadır.

BDDK'nın Ekim 2008 raporunda yer alan rakamlara göre, takipteki alacakların Aralık 2007'de 1.369 milyar TL, Ağustos 2008'de ise 2.181 milyar TL olduğu görülüyor. Ağustos ayında bir önceki aya göre takipteki alacaklardaki artış %7.6 oranında olmuş. Aralık 2007'de ise %59. Ağustos 2008'de bankacılık sektörü toplam aktifleri Temmuz 2008'e göre %0.8 oranında azalarak 647,8 milyar TL olarak gerçekleşmiş. Bankaların sendikasyon kredilerinin de, bir önceki aya göre %2.4 oranında artarak 13,3 milyar dolar seviyesine yükseldiği, seküritizasyon kredilerinin ise %4.0 oranında artarak 13 milyar dolara ulaştığı görülüyor. Bankacılık sektörü dönem net kârı da, Ağustos 2008'de bir önceki aya göre %1 oranında düşmüş. Ağustos 2008 itibarıyla bankacılık sektörü sermaye yeterliliği oranına baktığımızda, %17.71 ile Basel I standartlarının oldukça üzerinde. Bu oran mevduat bankaları için %16.29, katılım bankaları için %14.31, kalkınma ve yatırım bankaları için ise %62.44. Sermaye sahipliği açısından bir ayrım yapıldığında ise, yerli özel bankalarda sermaye yeterliliği oranı %16.61, kamu bankalarında %22.32, yabancı bankalarda ise %15.64 olduğu görülüyor. Ayrıca yurtdışında bankaların bulundukları ve büyük çaplı zararlara neden olan yatırım araçları Türkiye bankacılık sektöründe yer almıyor. Ancak yine de yurtdışında yaşanan kriz bankaları etkiliyor. Bankaların mali yapıları sağlam olmakla birlikte tedbir de elden bırakılmaması gerekiyor.

Uzman Görüşleri

Mustafa Savap

Halk Bankası Genel Müdür Yardımcısı (Risk Yönetimi ve İzleme Kontrol)

"Sermaye yeterliliği, tek başına banka riskliliğini yansıtan bir göstere değil";

Denetim otoritelerince, bankaların almış oldukları riskler karşılığında buldukları gereken sermayenin belirlenmesine yönelik kurallar getirilmiş olup, alınan düzenlemelerle amaçlanan husus, bankaların faaliyetlerinin güven içerisinde sürdürülmesi ve bu yolla mevduat sahiplerinin haklarının korunmasının sağlanmasıdır. Bu anda, dünya finans piyasalarında kredi riskiyle başlayan ve likidite riskini beraberinde getiren bir volatilite artış söz konusudur. Finansal krizlerin banka bilançolarında yarattığı tahribat temel olarak, aktif kalemlerin değer düşüklüğüne uğraması, ödemesi gecikmiş kredilerin artması ve buna bağlı olarak da likidite imkân daralması olarak ortaya çıkmaktadır.

Bilindiği üzere, ülkemizde bankaların faaliyetleri karşılığında buldukları gereken sermaye miktarının tespitinde Basel I'nin dikkate alınmakta olup, Basel I uygulamasında, sermaye yeterliliğinin tespitinde likidite riski dikkate alınmadığı gibi, bankadan borç alanların kredibiliteleri de hesaba katılmamaktadır. Her ne kadar sermaye yeterlilik rasyosu yüksek olan bankaların finansal krizlere karşı daha dayanıklı olduğu yönünde genel bir kanı bulunsa da, yukarıda belirtilen hususlar dolayısıyla aynı kriterin tek başına banka riskliliğini yansıtan bir göstere olmadığı açıktır. Bu çerçevede, bankaların risklilik düzeyinin belirlenmesi için tek başına sermaye yeterliliğinin dikkate alınmaması ve özellikle likidite durumlarının ortaya koyan kriterlerle birlikte analiz yapılmasının yerinde olacağı düşüncesindeyim. 2008 yılının ikinci çeyreği itibarıyla Türk bankacılık sektörünün ve Halk Bankası'nın sermaye yeterlilik rasyoları sırasıyla %16.79 ve %14.08 seviyesindedir. Bu yönüyle bakıldığında, gerek Halk Bankası'na gerekse de Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyoları açısından ulusal denetim otoritemizce öngörülen asgari seviyeler üzerinde bulunduğu görülmektedir.

Murat İshmuhammedov

Pekerbank Genel Müdür Yardımcısı (Risk Yönetimi)

"Türk bankacılığı sermaye yeterliliği bakımından güvenli";

Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği bakımından yeterince güvenli olduğunu düşünüyorum. SYO seviyesi için uluslararası %8 ve Türkiye'deki düzenleyici kurum SYO seviyesini, oldukça muhafazakar bir seviye olan %12 olarak belirledi. Aynı zamanda, Ağustos 2008 itibarıyla BDDK'nın istatistikî bilgilerine göre, bankacılık sektörü genelinde ortalama SYO, gereksinim oranı de üzerinde, %17,71'dir. Bu da Türk bankacılık sektörüne iyi ölçüde sermaye eklendiğini kanıtlamaktadır. Türk bankaları başlıca etkeni olan Amerikan epik altı hisselerine yatırım yapmadılar; dolayısıyla bu açıdan herhangi bir kayıp beklenmiyor ve durum sermayeyi etkilemeyebilir. Sermaye yeterliliğine çok önem veren Pekerbank Yönetim Kurulu, SYO ile ilgili olarak düzenleyici kurumun istediğinden bile daha muhafazakar bir yaklaşım sergilemektedir. Bankamızın SYO'su %14.09 seviyesindedir.

olup, hem uluslararası hem de yerel otoritelerce kabul edilen yasal limitlerin oldukça üzerindedir.